

ero & tabescet in me anima mea, v. 20. & 23. novi diluculo, multa est fides tua; ubi quidam interpretes decipiuntur summentes, novi pro præterito verbi nosco, cum tamen sit plurale adjectivi, novus: nam in Hebræo legitur, Absdachim, id est, recentes, supple sunt, effectus misericordiarum tuarum Deus, quibus diluculo seu summo mane, id est, sollicitate, celeriter, & opportunè nos prævenis. Ita Pagninus post 70. nec non Vatablius & alii qui sic vertunt; novæ quotidie apparent in nos misericordiarum tuarum. Alludere videtur Jeremias juxta primum sensum præcedentis questionis ad redemptum de carcere Babylonico Manasse 1. Paral. 33. v. 13. itemque Joachim 2. Par. 36. & 4. Reg. 24. v. 1. & ad relaxatos è carcere cum illis duobus regibus reliquos proceres. At juxta secundum sensum qui est de Christo ibi est admiratio novi & inauditi effusus divinæ misericordiarum, qua latroni in cruce pendenti, & paulo ante blasphemanti Christum cum socio suo, mox pollicetur paradysum, cujus desiderabilis diei jam diluculum illucescat: hodie, inquit, mecum eris in paradiso. Sequitur verbum latronis, Pars mea Dominus, propterea expectabo eum, v. 24. 9. Lamentatur Propheta multiplicem Christi colaphisationem à cohorte dum ait, Dedit percipienti se maxillam, saturabitur opprobriis v. 30. 10. Lamentatur & effusionem lachrymarum in cruce de quibus Apost. ad Hebr. 5. v. 7. unde ait Propheta, oculus meus afflictus est v. 49. & v. 48. divisiones aquarum deduxit oculus meus. 11. Deflet mortem & sepulturam Christi, & lapidis obvolutionem ad ostium monumenti: Venatione ceperunt me quasi avem, lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me &c. v. 52. & 53. 12. Lamentatur de mulierum fletu & ejulatione, quæ lachrymas fuderunt super sepulchrum Christi defuncti, & è cruce sublatis v. 54. Inundaverunt aquæ super caput meum. 13. Agitur de Christi descensu ad Lymbum, invocavi nomen tuum de lacu novissimo, id est, profundissimo, vocem meam audisti, v. 55. & 56. 14. Agit de resurrectione v. 57. & 58. Judiciali causam animæ meæ. 15. Agit de malitiosa Judæorum machinatione, qui dederunt pecuniam militibus, ut dicerent discipulos corpus ejus furatos esse v. 59. Vidisti Domine iniquitatem illorum. Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me. Denique 16. agit de condigna Judæorum punitione ob tantum scelus, eorumque ruinam quam patiuntur à v. 64. ad 66. ubi ait, Persequeris in furore & contetes eos sub cælis Domine. Quod autem ait, dabis eis sensum cordis, id est, operimentum cordis, seu pondus opprimens cor, quod medici vocant cardiacam passionem.

QUÆSTIO QUINTA.

De Lamentatione Quarta.

Caput IV.

HÆc Lamentatio 3. habet partes, in prima plangit Propheta templi & cultus Dei depopulationem; 1. quidem deflet ejus destructionem ob divitem ejus apparatus; Quomodo, inquit, obscuratum est aurum? Totum enim templum interius tectum erat auro, quod incendio, flammis, & fuligine vastatum est. 2. Deflet ruinam templi considerans multiplicem cæterum eorum qui conveniebant in templum, & 1. Virorum nobilium v. 2. filii Sion inclyti &c. 2. Mulierum quæ videbantur versæ in lamias & strutiones ut comedere filios suos tempore obsidionis v. 3. 3. Infantium v. 4. adhæsit lingua lactentis ad palatum &c. 4. Deliciosorum juvenum quos deplorat v. 5. qui vescebantur voluptuosè interierunt in viis &c. 5. Peccatorum v. 6. quod autem ait, major effecta est iniquitas filiarum populi mei peccato Sodomorum, id est, major facta est pena iniquitatis. Sæpe enim in scriptura peccatum & iniquitas ponuntur pro pœna peccati; quod autem major fuerit pœna filiorum Sion quam Sodomitarum, probat, quia hi in momento interierunt, filii autem Sion lenta morte & supplicio penitus intolerabili perierunt. 3. Deflet ruinam templi considerans Nazæorum ritum & cælibatum, quorum pristina dignitas describitur v. 7. & opposita calamitas v. 8. ex qua calamitate concludit veritatem sententiæ hujus generalis v. 9. Melius fuit occisus gladio, quam interfecis fame. Deinde illa sententia probatur ex facti evidentia argumentando in, Kalyahomer v. 10. manus mu-

lierum misericordiarum, id est, quæ naturaliter proclives sunt ad misericordiam præsertim erga filios suos, coxerunt illos ad comedendum.

4. Deflet templi ruinam ob magnificam ejus structuram, quæ subversa est usque ad fundamenta v. 11. succendit ignem &c. In secunda parte querit Propheta causam desolationis hujus, quæ incipit à v. 12. non crediderunt reges terræ, & universi habitatores orbis quod expugnari posset Jerusalem. Ostendit tamen desolationem factam fuisse justam & rationabilem ob tres causas. 1. Ob effusionem sanguinis innocentis & justis, quem sacerdotes & falsi Propheta effuderunt v. 13. 2. Ob præstationem alterius auxilii (scilicet Ægypti) potiusquam Dei: defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum &c. v. 17. ibique volat ad Christum v. 20. Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cujus passio & occisio vera & propria causa fuit perpetuæ ruinæ Jerusalem.

Ultimo prædicat futuram consolationem v. 22. Completa est iniquitas tua filia Sion, non tradet ultra ut transmigrat. Quæ verba aperte ostendunt prophetiam hanc præcipue de excidio templi & urbis, non sub Chaldæis, sed sub Romanis. Nam post excidium à Chaldæis, rursus à Tito expulsi sunt Judæi in perpetuum. Adde quod non legitur in scriptura aut apud Josephum, quod mulieres occiderint filios in obsidione Chaldæorum, sed constat id factum esse in obsidione Romanorum.

QUÆSTIO SEXTA.

De oratione Jeremias.

Caput V.

ORatio hæc est instar epilogi præfatorum planctuum. Nam 1. provocat misericordiam divinam v. 1. recordare Domine &c. 2. Deflet amissionem, 1. Possessionem v. 2. hæreditas nostra versa est &c. 2. Parentum v. 3. pupilli facti sumus &c. 3. Cibariorum v. 4. aquam nostram pecunia bibimus &c. 4. Libertatis v. 5. cervicibus nostris minabamur &c. 5. Autoritatis v. 8. servi dominati sunt nostri. 6. Sanitatis v. 10. pellis nostra quasi clibanus. 3. Commemoratur hostium insolentiam, qui honestas matronas extremo opprobrio scædarunt v. 11. mulieres in Sion humiliaverunt &c. 2. Crudelitatem eorum in viros v. 12. principes manu suspensi sunt. 3. Horrendam scæditatem in adolescentibus v. 13. adolescentibus impudicè abuti sunt.

4. Plangit quod defuerit 1. Sapientia v. 14. senes defecerunt de portis. 2. Lætitia v. 15. defecerunt juvenes de choro psallentium. 3. Dignitas regia v. 16. cecidit corona capitis nostri. 4. Conficitur justam punitionem v. 16. v. nobis quia peccavimus. 5. Laudat divinam majestatem v. 19. tu autem Domine in æternum permanes. Et implorat Dei benignitatem v. 20. quare in perpetuum oblivisceris. 6. Denique intuetur divinam severitatem, & inde concludit non ita celeriter implendum quod postulat, sed percitens repulisti nos, iratus es &c. v. 22. quamquam alii interpretes id dictum velint ad divinam clementiam movendam, quasi jam sufficienter inebriatæ sint sagittæ ultionis divinæ in sanguine & ruina peccatorum ex Israël de quibus tantam iræ vindictam sumpsit.

Vides hanc orationem continere quoque 22. versus juxta numerum literarum Alphabeti, sed versus illi non incipiunt singuli à singulis litteris, ut in quatuor præcedentibus capitibus. atque hæc de Threnis Jeremias sufficiant.

THEOLOGIA PROPHETICA,

Quæ breviter exponit oracula Prophetarum.

EXERCITATIO CHRONOLOGICA

IN XVII. PROPHETAS.

DE ISAIA.

Isaia prophetizare cepit anno mundi 3248. Osæ Regis anno 25. ut docet Divus Hieronymus passim. Licet Eu-

DE BARUCH.

Cebius, initium Isaia assignet anno Osæ 17. Isaia autem est claviger & Evangelista inter Prophetas. Cujus prophetia dividitur in 4. partes. In prima diriguntur immediate prophetiæ ad Judæos, seu ad duas tribus Judæ & Benjamin à cap. 1. ad 15. In Secunda diriguntur prophetiæ ad hostes Judæorum, in quibus etiam sunt 10. tribus Israël à cap. 13. ad 29. In tertia prophetia diriguntur ad Judæos de captivitate Babylonis, insertis quibusdam consolationibus & historiis à cap. 29. ad 49. In quarta proponuntur prophetiæ de regno Christi à cap. 49. ad 66. Tres itaque partes sunt legales. Quarta autem est Evangelica, quamquam tres quoque priores multa contineant mysticè de Christo ut patebit infra in exercitatione specialis de Isaia Prophetia.

DE JEREMIA.

COEpit hic prophetare an. 13. Josiæ, mundi 3407. usque ad annum 3447. Quo in Ægypto lapidatus est. Jeremias autem est accusator populi Idololatæ & consolator populi captivi. Prophetia ipsius dividitur in 4. partes. In prima continentur conciones penitentiales, ubi sunt invecivæ in peccata populi, denunciations pœnarum & consolationes à cap. 1. ad 39. In secunda narratur complementum prophetiæ de excidio Jerusalem à cap. 39. ad 46. Tertia complectitur prophetias contra hostes Judæorum à cap. 46. ad 52. Quarta resumit narrationem excidii Jerosolymitani cap. 52. his adde Threnos de quibus supra.

DE EZECHIELE.

Hic prophetizare cepit anno 5. Sedecie Regis, mundi 3440. cum ipse annos 30. natus esset. Ezechiel captivus, minime captivus. Quatuor facit in sua prophetia. 1. Recitat aliquot visiones & conciones, quibus denuntiat pœnas Judæis à capite 1. ad 25. 2. Denuntiat pœnas hostibus Judæorum à capite 25. ad 33. 3. Vaticinatur de liberatione corporali ex captivitate Babylonica à capite 33. ad 40. 4. De liberatione spirituali per adventum Christi prophetat, à capite 40. ad 48.

DE DANIELE.

Hic toto ferè desolationis tempore floruit, id est, post annum mundi 3446. imò & ab anno 3438. quo Susannam liberavit annos circiter 12. natus, & puer parvulus, ut ipse ait. Daniel est Propheta Apocalypticus, & ipsius prophetia est Apocalypsis veteris testamenti, quæ dividitur in duas partes. Prima pars est narratio historica rerum gestarum 6. primis capitibus. Secunda narratio prophetica rerum futurarum, puta calamitatum & liberationis Ecclesiæ sex posterioribus capitibus. Anno mundi 3494. vidit Daniel in somnio quatuor bestias quæ idem penitus significabant. Unde cunctis omissis, de bestiis dumtaxat somnium explicatum est. Prima erat aquila quæ Babylonicum imperium representabat. Secunda ursus cum triplici dentium ordine, imago imperii Persarum. Tertia pardus alatus cum capite quadruplici, figura monarchiæ Græcorum. Quarta Animal terribile, obvia quæque comedens, reliqua conculcans pedibus, cui 10. cornua, in quorum medio parvum cornu, tria ex superioribus elidens, & hoc cornu oculatum erat. Hæc autem ultima bestia imperium Romanum significatur, à quo veri Dei cultores Christiani 10. aut 12. acerbissimas passis sunt persecutiones primis Ecclesiæ sæculis.

Anno 3496. vidit Daniel ad Coaspem seu Eluerum amnem arietem cui gentes resistere non poterant, quem superveniens ab occidente cum cornu insigni inter oculos hircus prostravit, effregitque duo ejus cornua, sic hircus factus est magnus. Sed fractum est cornu ingens, cujus loco subnata sunt cornua quatuor, & ex uno ex illis egressum est cornu minutum, à quo etiam stellæ conculcæ sunt. Quibus omnibus designabantur Imperia Persarum & Græcorum sub Alexandro Magno inter quatuor ejus duces divisa; ex quibus uno, scilicet Seleuco, ortus est Antiochus Epiphanes qui Deo bella indixit, sanctos afflixit, Deique cultum penitus abolere conatus est in gente Judæorum; quod mirum est non esse intellectum à Judæis, cum videatur meridianæ luce clarius.

Tom. V.

DE BARUCH.

COEpit iste ab anno desolationis 5. mundi 3450. post Jeremias obitum. Eiusque prophetia instat appendicis subjungitur prophetiæ Jeremias, cui Baruch Amanensis fuerat. Liber Baruch est speculum penitentiarum. Partes ejus sunt tres. Prima continet conciones penitentiales cap. 1. 2. 3. Secunda concionem hortatoriam ad patientiam c. 4. Tertia concionem consolatoriam c. 5. Epistola autem Jeremias quæ capite 6. additur, est graphica descriptio vanitatis Idolorum. Igitur cap. 1. prælegit Baruch librum suum Judæis, cum fructu, & cap. 2. exhibet speculum penitentiarum Judæi captivi. Et cap. 3. supplicem precationem populi. Ac denique cap. 4. & 5. concionem consolatoriam ad captivos.

FULMINA POPULORUM.

SEU

DUODECIM PROPHETÆ MINORES.

DE OSEA,

Qui fuit fulmen Regni Israel.

Hunc omnium Prophetarum tam majorum quam minorum antiquissimum esse multi docuerunt. Attamen ipso antiquior extitit Jonas. Cæpit autem Osee sub initia regis Osæ anno mundi 3226. Osee est fulmen 10. tribuum seu regni Israel. Tria præstat in prophetia sua. 1. Conqueritur de multiplicibus peccatis 10. tribuum à cap. 1. ad 4. 2. Minatur eis pœnas, & præcipue excidium per Salmanazarum à cap. 4. ad 11. 3. Consolatur pios promissione gratiæ Dei, & in primis redemptionem per Christum à cap. 11. ad 13.

DE JOELE,

Qui fuit fulmen Regni Juda.

Hic prophetavit eodem ferè tempore quo Osee. Quamquam Hebræi in Seder ollam asserant ipsum prophetasse regnantibus Ezechia & Manasse. Joel est fulmen duarum tribuum, seu regni Juda. Tribus capitibus totidem conciones absolvit. In prima objurgat Judæos & Jerusalem. In secunda hortatur ad penitentiam. In tertia consolatur.

DE AMOS,

Qui fuit fulmen utriusque Regni, & vicinorum populorum.

Hic cæpit anno 23. regni Osæ Regis, & mundi 3246. duo præstat in sua prophetia. 1. Prædicat pœnas venturas 10. tribubus, & tribui Judæ, & populis vicinis cap. 1. 2. 2. Conciones reliquas dirigit ad solas 10. tribus à cap. 3. ad 9. enarratque Dei iram super illas venturam, ac præsertim 10. tribuum captivitatem. Hic autem non est pater Isaia qui dicitur filius Amos. Imò in Hebræo nomen utriusque hujus Amos diversimode scribitur; nam in uno prima littera est Ain; in altero Aleph.

DE ABDIA,

Qui fuit fulmen Idumæorum.

Hic prophetavit circa initia Olympiadum & Regis Joathan anno mundi circiter 3278. hic est fulmen Idumæorum, & uno cap. duas complectitur prophetias. Prima denuntiat Idumæis interitum. Secunda pollicetur populo Dei liberationem spirituales, puta per Christum.

DE JONA,

Qui fuit fulgur minas intentans Ninivitis, & figura Christi post triduum resurgens.

Iste est antiquissimus omnium Prophetarum (quos Hebræi Prophetas posteriores vocant) tam majorum, quam minorum. Cccc ij

annos circiter 30. natus, in vegeta, florentique etate a Deo missus est ad Ninivitas, stante adhuc veteri Assyriorum imperio, & regnante Sardanapalo anno mundi circiter 3168. 10. annis priusquam Ninive a Medis capta funditus everteretur. Idem Propheta in sua senectute praedixit victorias Jeroboami secundi. Liber Jonae nobis exhibet speculum infirmitatis humanae, continetque historiam de vocatione sua, tum prima, capite 1. & 2. tum secunda capite 3. & 4. & ipse fuit typus Christi triduo existentis in corde terrae, sicut Jonas in abyssis in ventre ceti.

DE MICHAHA,

Qui fuit fulmen universi populi Dei, sicut & consolator, promittendo Christum Liberatorem.

Iste contemporaneus fuit Abdiae Prophetae de quo supra, floruitque petinde circa mundi annum 3278. Michaeas est sicut fulmen, & paraclerus Regni Judae & Israel. Duo praestat. 1. Habet concionem legalem de peccatis & poenis universi populi Dei cap. 1. 2. & 3. 2. Habet concionem Evangelicam de redemptione tum corporali ex captivitate Babylonica, tum spirituali per Christum a cap. 4. ad 7.

DE NAHUM,

Qui fuit fulmen Ninivitarum, & Assyriorum omnium.

Loruit hic sub Ezechia circa ann. mundi 3510. Nahum est fulmen Ninivitarum imo & omnium Assyriorum. Duo praestat. 1. Describit majestatem Dei cap. 1. 2. Denuntiat Ninivitis poenas cap. 2. & 3. imo & omnibus Assyriis.

DE HABACUC,

Qui fuit fulmen Chaldaeorum & Judaeorum.

Loruit hic circa ann. mundi 3400. Initio regni Josiae. Habacuc est fulmen Chaldaeorum & Judaeorum. Duo praestat. 1. Prophetat de oppressione Judaeorum per Chaldaeos, & interitu ipsorum Chaldaeorum c. 1. & 2. 2. Devote orat cap. 3.

DE SOPHONIA,

Qui fulmen est Gentium simul & Judaeorum.

Iste prophetavit iisdem plane temporibus cum Habacuc, scilicet regni Josiae anno mundi 3400. fulmen est gentium & Judaeorum. Duo praestat. 1. Habet concionem legalem cap. 1. & 2. 2. Habet concionem Evangelicam cap. 3.

DE AGGEO,

Instauratore Politiae sacrae.

Prophetavit hic anno 2. Darii Histaspis, mundi vero 3534. Aggeus est Instaurator Politiae sacrae, & hortator ad reedificationem templi. Duo praestat. 1. Hortatur ad reedificationem templi c. 1. 2. Consolatur populum promissione Messiae c. 2.

DE ZACHARIA,

Qui fuit sol inter Prophetas Minores.

Eodem plane tempore prophetavit quo Aggeus, Zacharias est sol inter Prophetas minores. Tria praestat. 1. Proponit octo visiones quibus partim instituit, partim consolatur populum Dei a cap. 1. ad 7. 2. Instituit populum concione didascalica de vero cultu Dei cap. 7. & 8. 3. Prophetat de delectatione hostium populi Dei & adventu Messiae, & de beneficiis illius erga Ecclesiam a cap. 9. ad 13.

DE MALACHIA,

Qui est terminus veteris Testamenti.

Hic est ultimus Prophetarum qui ideo vocatur terminus veteris Testamenti. Non quidem spectato ordine temporis; nam prophetasse creditur circa an. 2. Darii Histaspis, & mundi 3534. saltem coaevus fuisse videtur Aggae & Zachariae. Malachias duo praestat. 1. Arguit populum Judaeum propter varia peccata cap. 1. & 2. 2. Consolatur pios promissione Christi, & prodromi ejus Joannis Baptistae cap. 3. & 4.

De ordine temporis Prophetarum inter se.

Secuti sumus hic ordinem Librorum Scripturae sacrae. Sed quaritur quem ordinem inter se ratione temporis, servant Prophetae majores & minores.

Respondeo hunc servare ordinem. 1. Fuit Jonas anno mundi 3168. 2. Osee anno mundi 3226. 3. Joel eodem fere tempore. 4. Amos anno mundi 3246. 5. Isaias anno mundi 3248. 6. Abdias, & 7. Michaeas anno mundi 3278. 8. Nahum anno mundi 3310. 9. Sophonias anno mundi 3400. 10. Habacuc anno mundi 3400. 11. Jeremias ab anno mundi 3407. ad 3447. 12. Daniel ab anno mundi 3438. ab praesertim post 3446. 13. Ezechiel anno mundi 3440. 14. Bacuc anno mundi 3450. 15. Aggeus & 16. Zacharias anno mundi 3534. ultimus Malachias circa idem tempus.

IN PSALMUM PRIMUM EXERCITATIO CRITICO-MYSTICA.

Psalmum hunc, quem insignem admodum David Kimhhi vocavit, a quo propterea Libri sui initium ducat Propheta, partem esse sequentis quocum unum integrumque componat, ex quorundam Hebraeorum sententia asserit idem auctor. Verum e nostris plures scripturam istam argumenti seu praefationis instar, ab Eldra concinnatam ac psalmorum operi ab eo praefixam volunt. Idque nos eatenus verum esse constitemur, quod psalmus ille praesertim necnon argumenti vim obtinere videatur, cum sit totus didacticus ac paranegeticus, sive ex eorum classe, quos שבתותי schabatim instructivos & morum formativos Hebraei appellant: proposito namque statim piis legisque cultoribus felicitatis praemio, ad iustitiae opera sectanda efficaciter movet, ac mortales ab impietatis tramite deterrere, cujus finis interitus certaqua damnatio. Nulla apud Hebraeos conscribitur psalmus hic epigrapha, unde ignobilem habet auctorem, secundarium puta, movente enim Spiritu sancto conscriptum esse nulli fidelium dubitare fas est.

Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum &c. In Hebraico textu asere haise beatitudines viri, supple, illius sunt. Cujus ratio utique ac sensus est, hominem minime felicem praedicari solitum ob bonum aliquod peculiare, sed propter bonorum omnium cumulum, ideoque iustum Deoque virum acceptum non unam solummodo confessionem. Hinc asere haise, dictio enim asere est semper pluralis numeri, quae adverbialiter sumpta in regimine significat, beate & feliciter, quae vox appreciationis est ac promissionis; faulta enim apprecatur psalmista, & prospera spondet viro qui non ambulavit in consilio impiorum. Quasi dicat beate erit, feliciter sit homini qui declinat a via pravorum. Ambulavit in consilio. Hebraismus hagiographis usitatus, ambulare enim idem valet ac sectari, vivere, conversari; unde beatus ille qui non obsequitur malis consiliis hominum impiorum, vel ut habet Arabs, qui non sectatus est sententiam inobedientium, & in via peccatorum non stetit, id est rationi & consuetudini vivendi ipsorum non adhaesit, neque sedit in cathedra pestilentiae, vel derisorum & pestilentium. Heb.

Let sin quod concretum ad auxesim eleganter per abstractum expressit vulgatus interpres. Hi enim sunt veraciter societatis humanae pestes, qui divina & humana jura rident suaque impia instillant aliis principia. Ecce, inquit Kimhhi, in tribus istis verbis omnes omnino hominis situs & dispositiones continentur, aut enim ambulat, aut stat, aut sedet, ... cum dormit homo nec bonum operatur, aut malum. Triplicemque ibi impietatis gradationem ac progressum notarunt SS. Amb. & Aug. Primam in vobis consilii, viae, cathedrae. Secundam in nominibus impiorum, peccatorum, & pestilentium. Tertiam in verbis abiit obsequendo: stetit inhaerendo: sedit alios docendo, & malis exemplis inficiendo. Beatum ergo praedicat hominem Propheta, qui a viis impiorum recedit: atque ab operibus & eorum prava consuetudine separatur.

2. Sed in lege Domini &c. Apposite admodum, nec enim sufficit ut beatus homo praedicari mereatur, quod a malo declinet, minus quippe est mala non agere, nisi studeat quis & bonis operibus insudare, juxta illud, Declina a malo & fac bonum.

Beatus itaque qui moribus ac institutis separatur a perversa iniquorum consuetudine, quin potius in lege Domini sui propentium habet desiderium, id est, eam unice amat, atque operibus implet, utrumque enim significat vox Hebraicae textus פן hephets, studium scilicet & voluntatem disciplinae & operi conjunctam. Et in lege ejus &c. Repetitionem hic ex more linguae sanctae factam elegantiam causa plurimi volunt: qui enim in lege habet voluntatem, de eadem assidue meditatur, ubi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit. Nam ihgue meditabitur, cordis actionem designat, quasi diceret jugi mentis sollicitudine considerabit quae lex praecipiat, quaeque vetet. Voluit igitur Propheta comminisci qua intentione divina praeccepta sint adimplenda, jam enim meminerat operis & disciplinae, nunc meminit intentionis cordis: ut perfectae iustitiae vim ostendat, si enim oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

3. Et erit tanquam lignum &c. Elegantissima comparatio, qua usi sunt frequenter Prophetae. Palmam vero vel oleam intelligit, utri enim decepto fructu folia non decidunt, ac de justo dicitur, justus ut palma florebit; item, ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei. Profert itaque fructum in tempore suo nec tardius nec maturius, arbores enim consistit in loco arido ob loci siccitatem fructus suos tardius ad maturitatem perducunt. Et omnia quaecumque faciet &c. Alia versio, & quodcumque ediderit prospere cadet, quae verba sunt ejusdem similitudinis & allegoriae, quorum sensus sit ex plerique interpretibus, arborem transplantatam juxta rivum aquarum in nullo defecere, sed folia & fructus ad perfectum deducere. Juxta Arabitam autem homini justo haec in Cae isthae attribuitur, cujus ea est lectio, & folia ejus non labentur, & quidquid operabitur explebit, supple vir ille legis divinae cultor arbori fructiferae similis, quidquid enim facit, successus prosperos habet, id est, fructus edit qui non pereunt, sed permanent in vitam aeternam.

4. Non sic impii &c. i. e. non ita prosperantur, non eximios edunt fructus ut arbori bonae mereantur comparari, quin immo contra eum non sunt fundati & radicati in caritate, omni vento circumferuntur, estuant desiderii & similes sunt vento moti id est pulveri, paleolae, quibus illis dispergit quas ventus de facie seu superficie terrae. Impii ergo proflus inutiles, & omnis fructus expertes veluti gluma, palea, sive tegumentum tritici, quibus comparantur Matth. 3. Isai. 17. & Psalm. 35. impelluntur in hoc mundo concupiscentiae stimulis acti, tandemque transeunt ac pereunt de repente. Festucis autem similes perhibentur, quod nulla ab iis ad alios homines utilitas derivetur, quin potius damnum omnibus inferant, quemadmodum minutissimae illae paleae seu quisquiliae quae a ventis huc illucque dejectae, damnum oculis hominum ultro citroque migrantium laedunt, & faciem commaculant.

5. Ideo non resurgent &c. Heb. & Arabice non stabunt, Chald. non consistent in judicio, nempe causa ex toto cadent & damnabuntur, neque locum habebunt in caetu iustorum, quos tanquam oves ab haedis in die judicii Christus segregabit. minime igitur audiendi Semi-saducei qui ex hoc loco negare posse futuram proflus malorum resurrectionem sibi videntur. Sensus enim Prophetageninus est, nullo modo injustos & impios fortem meliorem in die judicii recepturos. Sed idem semper damnationis iudicium mortemque aeter-

nam manere super illos a die mortis ipsorum. Qui enim perpetuae morti sunt addicti resurgere non valent, sed jacebunt pressi onere peccatorum suorum & damnationis suae. Explicat altero hemistichio quid sit non resurgere, non inveniri in caetu iustorum.

6. Quoniam novit Dominus. Hebraismus Prophetis admodum familiaris, quo Dei non nudam solummodo cognitionem, sed potentiam ejusdem ad praestandum bona, & beneficentiam ad exhibenda praemia lingua sancta designat. Sic dicitur agnovisti in angustiis animam meam, ego agnovi te in deserto, & non erat qui cognosceret me. Sensus itaque hujus verbi est, novit Dominus viam iustorum, approbat & sibi acceptam vitam aeterna praemiat remuneratione: Impiorum autem facta disperunt, quibus dicitur, nescio vos, & perierunt quasi qui non fuerint. Quod planius dictum existimat hoc modo sanctissimus doctor Aug. ut hoc sit nesciri a Domino, quod est perire; & hoc sit sciri a Domino, quod est manere: ut ad scientiam Dei esse perineat, ad ignorantiam vero non esse. Quia Dominus dicit, Ego sum qui sum. Novit ergo Deus cum bonis cumulat, & satiat notitia sua & providentia. Vel aliter phrasae eleganter, quae scripturis insolens neutiquam invenitur, nempe novit viam iustorum, pro manifestam facit, & felicem semper ostendit. Sic enim inquit S. Aug. recte dicitur Deus facere, quidquid ipso in nobis operante facimus: ita dicitur requiescere, cum ejus munere requiescimus.

Hoc quidem recte intelligimus, quia & verum est, & Regula generalis ad intelligentiam scripturarum. non magna intentionis indiget, ut videamus ita dici requiescere Deum, cum requiescere nos facit, sicut dicitur cognoscere, cum efficit ut cognoscamus. Neque enim Deus temporaliter cognoscit, quod antea non noverat: & tamen dicit ad Abraham, nunc cognovi quoniam times Deum: ubi quid aliud accipimus, nisi, feci ut cognosceretur? His locutionum modis cum ea quae non accidunt Deo tanquam illi accidant loquimur, cum facere agnoscimus ut nobis accidant, ea dumtaxat quae laudabilia sunt: & haec quantum scripturarum usus admittit. Neque enim nos temere aliquid tale de Deo dicere debemus, quod in scriptura ejus non legitur.

Ex hoc locutionis modo arbitror dictum illud ab Apostolo, nolite contristari Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis, neque enim ipsa Spiritus sancti, quae est quidquid ipse est, substantia contristari potest, cum habeat aeternam atque immutabilem beatitudinem, magisque sit ipsa aeterna & incommutabilis beatitudo. Sed quia ita in sanctis habitat, ut eos impleat caritate, qua necesse est ut homines ex tempore gaudeant profectio fidelium & bonis operibus, & ideo necesse est etiam contristentur lapsu, vel peccatis eorum, de quorum fide ac pietate gaudebant, quae tristitia laudabilis est, quia venit ex dilectione, quam Spiritus sanctus infundit: Propterea ipse Spiritus sanctus dicitur contristari ab eis, qui sic agunt, ut eorum factis contristentur sancti, non ob aliud nisi quia Spiritum sanctum habent, quo dono tam boni sunt, ut eos mali mortificent, hi maxime quos bonos fuisse sive noverunt, sive crediderunt. Quae profecto tristitia non solum non culpanda, verum etiam praecipue laudanda ac praedicanda est.

Hoc genere locutionis rursus idem Apostolus, mirabiliter usus est, ubi ait, nunc autem cognoscentes Deum, immo cogniti a Deo. Neque enim tunc eos cognoverat Deus, praecognitos videlicet ante constitutionem mundi: sed quia tunc ipsi cum illius munere, non suo merito vel facultate cognoverant. Maluit tropice loqui, ut tunc ab illo cognitos diceret, cum eis cognoscendum se praestitit, & verbum corrigere, quasi hoc minus recte dixerit, quod proprie dixerat, quam finire ut hoc sibi arrogarent se potuisse, quod eis posse ille donaverat. Haec S. Aug. de Gen. ad Litt. L. 4. c. 9. similia habet L. 1. de Gen. contra Manich. c. 22.

Mystica expositio ejusdem Psalmi primi.

AD Christum Dominum praesentis Psalmi intellectum allegoricè trahunt SS. Patrum plerique, & interpretum Christianorum agmina: quae quoniam fere sunt in propatulo & obvia unicuique in doctorum virorum lucubrationibus, illuc se benignus litterarum divinarum indagator amandari patietur. At Hebraeorum Libri plerisque clausi cum sint, nec in eorum Commentarios via sit expedita; placuit ex his Cccc iij